

Riksdag	Kommun	Region
Arbetarpartiet Socialdemokraterna	Arbetarpartiet Socialdemokraterna	Arbetarpartiet Socialdemokraterna
Centerpartiet	Centerpartiet	Centerpartiet
-	-	Regional parti som bara ställer upp i regionfullmäktige
Feministiskt Initiativ	Feministiskt Initiativ	Feministiskt Initiativ
Kristdemokraterna	Kristdemokraterna	Kristdemokraterna
Liberalerna	Liberalerna	Liberalerna
Miljöpartiet	Miljöpartiet	Miljöpartiet
Moderaterna	Moderaterna	Moderaterna
Sverigedemokraterna	Sverigedemokraterna	Sverigedemokraterna
-	Lokalt partiet för kommunfullmäktige	-
Vänsterpartiet	Vänsterpartiet	Vänsterpartiet
Blank valsedel för val till riksdag	Blank valsedel för val till kommunfullmäktige	Blank valsedel för val till regionfullmäktige

9.6 Avskärmning av valsedelställ

Vid Europaparlamentsvalet 2019 fanns för första gången krav på att väljarna ska kunna ta sina valsedlar på en avskärmd plats, fri från insyn av andra väljare. Syftet är att stärka skyddet för valhemligheten och minska risken för att väljarna utsätts för otillbörlig påverkan. 2020 års valutredning utredde om ytterligare lagändringar behövdes inför valen 2022, men konstaterade i sitt första delbetänkande att så inte är fallet (SOU 2021:7). Regeringen har beslutat att tillämpningen av reformen med avskärmningar av valsedelställ, i sin nuvarande form, ska utvärderas efter valen 2022.

Enligt vallagen ska den plats där valsedlarna ska tillhandahållas vara fri från insyn. Valsedlarna ska i första hand placeras på en avskärmd plats i anslutning till röstmottagningen. Om det inte går att ordna får valsedlarna istället placeras avskärmade inne i lokalen. Vilken typ av avskärmning som ska användas är valnämndens sak att besluta.

Valmyndigheten har i ställningstagandet avseende avskärmning av platsen för valsedlar gjort bedömningen att valnämnden så långt som möjligt ska sträva efter att använda samma typ av avskärmning på alla röstmottagningsställen. I beslutet av hur avskärmningen ska utformas finns ett antal aspekter att ta hänsyn till som tas upp nedan.

9.6.1 Avskärmning placerad på bord

Valmyndigheten anser att valsedelställ som omsluts av en skärm som står på ett bord är tillräckligt avskärmade.

Givetvis kan det i någon röstmottagningslokal finnas behov av en annan typ av avskärmning för att ge ett effektivt insynsskydd.

En anledning att välja en typ av avskärmning som står på ett bord är att det underlättar för röstmottagarnas kontroll av ordningen bland valsedlarna, eftersom de enkelt kan se om en väljare befinner sig vid de avskärmade valsedelställen.

9.6.2 Tillräckligt ljusinsläpp

Oavsett utformningen på avskärmningen så är det viktigt att tänka på att avskärmningen av valsedelställen kan begränsa ljusinsläppet och göra det svårare för väljarna att läsa texten på valsedlarna. Därför bör inte avskärmningen ha ett tak som riskerar att skugga valsedlarna.

Det innebär också att avskärmningen inte bör vara för hög, eftersom detta också påverkar ljusinsläppet. Samtidigt behöver den vara tillräckligt hög för att någon som går förbi avskärmningen inte ska kunna se över kanten.

Observera att en avskärmning kan ha tak eller vara hög om valnämnden ordnar med någon form av extra belysning för att säkerställa tillgängligheten.

9.6.3 Skydd mot insyn

Valnämnden bör bestämma hur valsedelställen med avskärmning ska placeras i varje lokal så att de utgör ett effektivt skydd mot insyn från andra personer i lokalen, samtidigt som röstmottagarna ska kunna fullgöra sitt uppdrag att upprätthålla ordningen bland valsedlarna. Valmyndigheten anser att det är värt att notera att det framgår av regeringens kommentar till 8 kap. 2 § vallagen, att det inte finns ett krav på ett fullständigt insynsskydd. Det står däremot att det ska vara ett effektivt skydd mot insyn.

Avskärmningen som sådan innebär att en kö kan bildas för att få ta valsedlar. För att förtydliga var kön börjar och för att säkerställa att väljare inte ställer sig för nära in på avskärmningen så kan det vara lämpligt med markeringar på golvet där väljaren ska stå.

Eftersom det vid val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige används flera valsedelställen är det bra om avskärmningen är djupare på sidorna än valsedelställen för att förhindra insyn från sidan.

9.6.4 Placering av flera uppsättningar av valsedelställen med avskärmning

Om det i lokalen ska ställas upp flera uppsättningar av valsedelställen ska dessa inte ställas för nära varandra för att undvika insyn mellan avskärmningarna. Hur många valsedelställen som behöver få plats bakom avskärmningen avgörs av antalet partier som ställer upp i valen och som vill ha sina valsedlar utlagda.

9.6.5 Tillgänglighet

Syftet med avskärmningen är att förstärka valhemligheten, men avskärmningarna får inte leda till försämringar av tillgängligheten för väljare med funktionsnedsättning. Valsedelställen måste placeras så att personer med funktionsnedsättning kan ta sina valsedlar på samma villkor som övriga väljare. En fördel är om valsedelställen kan ställas nära en vägg, med avskärmningen utåt, för att minska insynen. De måste då ställas med så stort utrymme att det är möjligt att komma fram med en rullstol, rullator eller liknande hjälpmedel.

Tips!

Se Myndigheten för delaktighets checklista för tillgängliga vallokaler och röstningslokaler

9.6.6 Utdelning av valkuvert

De avskärmade valsedelställen ersätter inte valskärmarna där väljaren lägger ned sina valsedlar i valkuvert. Väljaren ska gå bakom en valskärm och göra i ordning sin röst för att skydda sin valhemlighet. För att undvika att det avskärmade valsedelstället används som valskärm rekommenderar Valmyndigheten att utdelning av valkuvert görs efter det att väljaren tagit sina valsedlar.

9.6.7 Avskärmade valsedelställen ställs tillsammans med valskärm

I ett experiment angående olika former av avskärmning som genomfördes i samband med vallagsutredningens första delbetänkande (SOU 2021:7) testades en variant där det avskärmande valsedelstället ställdes ihop med valskärmen. Till skillnad från valet 2019 så kommer det vid valet 2022 vara flera valsedelställen bakom en och samma avskärmning, vilket betyder att den yta som krävs för att det ska vara ett effektivt skydd ökar.

Denna lösning är mer yteffektiv och skulle kunna användas i små lokaler där ingen annan lösning är möjlig. Valmyndigheten vill dock betona att lösningen inte har prövats juridiskt i Valprovsningsnämnden.

9.6.8 Stöld och sabotage av valsedlar

Den typ av incident som rapporteras mest frekvent till Valmyndigheten avser stölder och sabotage av valsedlar i valsedelställen. Det handlar ofta om att väljare eller röstmottagare upptäckt att valsedlar stulits, gömmts eller manipulerats, men det förekommer även incidenter där förkryssade namnvalsedlar placeras i valsedelställen.

Ett ökat skydd av valsedlar uppnås genom utbildning av röstmottagarna och rutiner för regelbundna kontroller av valsedelställen för att skapa goda förutsättningar att snabbt identifiera och konsekvensreducera eventuell påverkan.

Stöld eller sabotage av valsedlar bör dokumenteras och polisanmälas.

9.7 Checklista

- Se på Valcentralen vilka partivalsedlar som röstmottagarna ansvarar för att lägga ut på alla röstmottagningsställen.
- Ta fram rutiner för att ta hand om valsedlar som partiföreträdarna kommer med till röstmottagningsställen.
- Valnämnden bör besluta om ordningen av valsedlarna i valsedelställen.
- Valnämnden bör besluta om vilken typ av avskärmning som ska användas runt valsedlarna.
- Se över antal valsedelställ och avskärmningar som behövs enligt lokala förutsättningar.
- Ta fram rutiner för att förebygga och konsekvensreducera stöld och sabotage av valsedlar i valsedelställ.